

9 september 1916

Londen, 8 september. Officieel bericht van hedenavond:

De krijgsverrichtingen hebben zich vandaag voornamelijk gekenmerkt door hevig wederzijds geschutvuur.

De algemene toestand is onveranderd.

Wij hebben met goed gevolg een mijn laten springen bij het bos ten zuiden van de spoorweg Ieper-Roeselare.

Gisteren zijn 10 vijandelijke vliegvelden met gunstig resultaat gebombardeerd.

11 september 1916

Londen, 11 september. Officieel. Ten zuiden van Nieuwkapelle drongen de Britse troepen de loopgraven van de vijand binnen; zij brachten hem zware verliezen toe.

12 september 1916

Het wekelijks Belgische communiqué van 2 tot 8 september luidt:

De artilleriebedrijvigheid was vrij matig op het front van het Belgische leger, behalve op het zuidelijk uiteinde. In de sector Steenstrate-Boezinge zijn verscheidene malen en vooral 's nachts gevechten met handgranaten geleverd.

Er ontwikkelden zich enige artilleriegevechten, waarbij de Belgische kanonnen met kracht het vuur der vijandelijke batterijen hebben beantwoord. Ook in de sector Steenstrate-Het Sas heeft de

Belgische artillerie de laatste dagen een doeltreffend vuur gericht op de verdedigingswerken van de vijand.

In de avond van 6 september heeft een Belgische vlieger bij een tocht van 3 uur in het duister, 300 km afgelegd. Hij vloog over Brussel, waar hij proclamaties wierp. Op 7 september vloog een ander Belgisch vliegtuig bij ongunstig weer over Antwerpen. De indruk in beide steden was zeer groot. De vliegers constateerden dat het volk op pleinen te hoop liep.

16 september 1916

Berlijn, 16 september. Officieel:

Front kroonprins Albert van Wurtemberg. Gelijk op de voorafgaande dagen is ook Westende gisteren uit zee vruchteloos beschoten.

In de boog van Ieper en op het noordelijke gedeelte van het front van de legergroep van kroonprins Rupprecht van Beieren ontwikkelde zich een levendig vuur en patrouille-werkzaamheid.

17 september 1916

Aanval uit de lucht.

Londen, 16 september. Naar de admiraliteit mededeelt, heeft gisterochtend een smaldeel zeevliegtuigen met goed gevolg de vijandelijke zware batterijen bij Oostende gebombardeerd. Alle vliegtuigen zijn behouden teruggekeerd.

18 september 1916

Berlijn, 17 september. Officieel. Bij het leger van Albert van Wurtemberg en de noordelijke vleugel van de legergroep van prins Ruprecht van Beieren werd druk doorgevochten.

19 september 1916

Het wekelijks Belgisch communiqué luidt:

Het tijdperk van 9 tot 15 september is gekenmerkt door de verflauwing van het vuur der veldartillerie op het gehele front, behalve in de vakken Steenstrate, Het Sas en Boezinge, waar ons loopgraafgeschut bijzonder werkzaam is geweest. Daar zijn verscheidene hevige bomgevechten geleverd, die gepaard gingen met hevig geschutvuur. Onze stukken van elk kaliber en ons loopgraafgeschut hebben telkens de vijandelijke batterijen krachtig, snel en met succes beschoten.

Vijandelijke vliegers hebben bij nachtelijke tochten bommen geworpen op plaatsen achter het Belgische front. De uitwerking was onbetekenend.

20 september 1916

Vliegeraanval.

Berlijn, 20 september. Officieel: Duitse zeevliegtuigen hebben op 19 dezer 's namiddags weer voor de kust van Vlaanderen vijandelijke strijdkrachten met bommen aangevallen. Een torpedojager werd herhaaldelijk getroffen.

24 september 1916

Parijs, 23 september. Officieel bericht van hedenmiddag:

In België heeft een Frans vliegtuig 4 bommen op de kazernes in het Houthulstbos geworpen.

Londen, 23 september. Officieel: Engelse vliegtuigen hebben gisteren met zeer goed gevolg het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem gebombardeerd. Er is bij vroegere bombardementen grote schade aangericht en een groot aantal mensenlevens verloren gegaan.

De vijandelijke vliegvelden te Gistel en Handzame zijn vanochtend vroeg gebombardeerd.

Alle vliegtuigen zijn veilig en wel teruggekeerd.

Men meldt ons uit Vlissingen:

Uit de richting van de Belgische kust wordt hevig kanonvuur gehoord.

25 september 1916

Men meldt ons uit Oostburg:

Gisteren was er weer veel actie in de lucht, verscheidene vliegtuigen werden boven de Belgische kust waargenomen, waar de Duitsers druk op schoten.

Van het westelijk front werd voortdurend hevig kanongebulder gehoord.

Te Hellevoetsluis is gisteren de hele dag zwaar kanongebulder uit westelijke richting gehoord.

Te Vlissingen is gisteren bijzonder zwaar schieten in de richting van de Belgische kust gehoord.

Men meldt ons uit Vlissingen:

Het kanongebulder uit de richting van de Belgische kust is weer ontzettend. De zeer zware slagen volgen elkaar met zeer korte tussenpozen op.

26 september 1916

Men meldt ons uit Oostburg:

Gistermiddag hebben de Duitsers meer dan een uur op de Belgische kust op vliegtuigen geschoten. Van het westelijke front dondert de gehele dag onophoudelijk het zware geschut; het schijnt dat alles met het mooie weer meer in actie is. Er werd nog heviger geschoten dan zondag.

Men meldt ons van de Zeeuws-Belgische grens dat zaterdag een groot aantal personen nabij de grens op Belgisch gebied begonnen met bomen en heggen om te hakken en loopgraven te maken.

27 september 1916

Vliegtuigen.

Men meldt ons uit Vlissingen:

Om half negen hedenmorgen passeerden hier 4 vliegtuigen, 3 in oostelijke en 1 in noordelijke richting. Zij werden zonder resultaat hevig beschoten.

2 oktober 1916

Het Belgisch communiqué van 30 september luidt: Hevige artillerieactie aan het Belgische front, waar onze batterijen de vijandelijke inrichtingen rond Het Sas krachtdadig beschoten. Omstreeks het einde van de dag had een hevig gevecht van veld- en loopgraafartillerie plaats in de omstreken van Boezinge. Het gevecht duurt voort.

Men meldt ons uit Oostburg:

Gisteren is van het westelijk front af een allerhevigste roffelkanonade gehoord, die tot laat in de avond aanhield. Ramen en deuren stonden soms te trillen. In de richting, waar geschoten werd, was de lucht 's avonds hel verlicht. Op de kust te Knokke en Oostende werd veel met zoeklicht gewerkt.

3 oktober 1916

Het Belgische departement van oorlog verspreidt het volgend overzicht over de Belgische krijgsverrichtingen van 24 tot 30 september:

Het artillerievuur, dat de laatste week enigszins verzwakt was, is weer in hevigheid en veelvuldigheid toegenomen. Deze toeneming van ons vuur was vooral merkbaar in de streek van Diksmuide en meer noordelijk. Belgische kanonnen van elk kaliber hebben in de laatste dagen de vijandelijke batterijen en waarnemingsposten op de rechteroever van de IJzer hevig onder vuur genomen, vooral bij Diksmuide. Het Belgische vernielingsvuur was vooral doeltreffend in de sector van Het Sas, waar een deel der Duitse verdedigingswerken werd vernietigd. Meer naar het zuiden, in de richting van Boezinge, is het kanaal van Ieper naar de IJzer het toneel geweest van hevige en herhaalde artilleriegevechten met

loopgraafmortieren en veldgeschut, waarbij de Belgen in de meerderheid bleven.

Berlijn, 3 oktober. Officieel: Leger prins Albert van Wurtemberg: Bij Lombardsijde in de nabijheid van de kust hebben onze matrozen van een geslaagde patrouilleonderneming 22 gevangen Fransen meegebracht.

4 oktober 1916

Naar wij in de Belgische Legerbode lezen, is de Belgische vrijwilliger, Maurits Evrard, soldaat bij de loopgraafartillerie, bij legerdagorder eervol vermeld en heeft hij het oorlogskruis ontvangen. Van Evrard wordt het volgende gemeld:

Ofschoon hij slechts op 6 juli 1916 de ouderdom van 17 jaar bereikt had, telt hij reeds 5 maanden aanwezigheid op het front. Geeft aan allen het voorbeeld van moed en verachting voor het gevaar. Was steeds aanwezig wanneer de mortieren onder heftige bombardementen, een belangrijk vuur uitvoerden. Ofschoon hij op 14 augustus 1916 bij de stukken niet van dienst was voor het vuur, wilde hij de stelling niet verlaten en verzekerde alleen het vuur van een mortier, onder hevige beschieting met bommen en torpedo's.

5 oktober 1916

Londen, 4 oktober. Officieel bericht van hedenavond:

Anmerkelijk granaatvuur ten zuiden van de weg Ieper-Menen. Elders rust. Het heeft bijna de hele dag geregend.

6 oktober 1916

Parijs, 5 oktober. Officiële mededeling van hedenmiddag. Ondanks het zeer slechte weer heeft een Frans vliegtuig het vliegveld van Colmar gebombardeerd. Bij zijn terugkeer in de nacht heeft het 90 bommen geworpen op de zoeklichten van de militaire gebouwen aan de haven van Zeebrugge.

9 oktober 1916

Berlijn, 9 oktober. Het aantal Franse en Belgische slachtoffers van hun eigen landgenoten is binnen dertien maanden tot meer dan tweeduizend aangegroeid. Volgens de Gazette des Ardennes, die de namen van de slachtoffers mededeelt, zijn er in september onder de vreedzame bevolking in het bezette gebied van Frankrijk en België door het artillerievuur en de bommen uit vliegtuigen van onze vijanden dertien mannen, elf vrouwen en dertien kinderen gedood.

In het geheel is het gehele aantal onschuldige slachtoffers sedert september 1916 daarmee op elfhonderd vijftig gestegen.

10 oktober 1916

Wekelijks overzicht van de Belgische krijgsverrichtingen van 1 tot 7 oktober:

Het slechte weer heeft in hoge mate de artillerieactie op het Belgisch front belemmerd. Onze voorposten kregen enkele projectielen, waarop geantwoord werd met de beschieting der vijandelijke werken. In de streek ten noorden van Diksmuide tussen Steenstrate en Boezinge was de wederzijdse bedrijvigheid groter en werd zij gekenmerkt door gevechten met bommen en artillerieactie, die ons in staat stelde op verscheidene plaatsen de vijandelijke verdedigingswerken te beschadigen.

15 oktober 1916

Londen, 14 oktober. Officieel bericht van hedenmiddag: Gisteravond hebben wij twee geslaagde invallen in vijandelijke loopgraven gedaan, ten noordwesten van Ieper en ten zuidwesten van Hulluch.

16 oktober 1916

Een Oud-Katholiek, die in het Belgische leger dient, schrijft uit Calais, dd. 20 juli aan een Oud-Katholiek pastoor hier te lande (wij halen aan uit de Oud-Katholiek):

“U vroeg mij in uw brief hoe het hier wel op godsdienstig gebied gaat. Ik vind er weinig verschil in tussen nu en vreedstijd, het is te zeggen, ik vind dat het godsdienstig gevoel nog meer gedaald is. In het kamp van R ..., waar zowat een 2000 à 2500 man ondergebracht waren, kwamen er waarschijnlijk niet meer dan 200 à 300 naar onze diensten, die 's zondags gedaan werden. De Rooms katholieke propaganda was er anders nogal fel. De aalmoezenier had een bibliotheek opgericht, alsook verschillende dagen per week lessen voor Engels en Frans. Dit alles werd nogal wel bezocht, bijzonder de bibliotheek, daar het lezen al het enige vermaak voor de jongens ginder was. Nu hoe het zoal gaat bij de troepen in de steden gekantonneerd, daar is het godsdienstgevoel nog minder. Van de 800 man die wij hier zijn, denk ik niet dat er 10 naar de kerk gaan. De Rooms katholieke overheersing heeft veel van haar macht verloren in België; het is beter gezegd: tussen haar bevolking. Niettegenstaande dit alles is de macht der priesters nog sterk in ons België en in het leger. Om een goed plaatsje te bekomen is de voorkeur aan degene die door de aalmoezenier aanbevolen is. Het protestantisme wordt in vergelijking meer gevolgd. Elke maand is

er in het kamp van R ... een protestantse godsdienst. Die wordt nogal fel gevolgd. Waarschijnlijk waren er verscheidene die gingen uit nieuwsgierigheid, zulks is mogelijk. Natuurlijk was het aantal niet zo groot als bij de Roomsens, maar in vergelijking was het veel. Ik denk, dat wanneer eenmaal de oorlog mag gedaan zijn, de roomse godsdienst veel ten achter zal gaan, ten voordele van andere ... Wij zijn hier nog in de stellige overtuiging, dat voor het einde van dit jaar grote veranderingen in de volkenstrijd zullen plaats hebben en wij hopen zelfs van dit jaar nog terug in België te zijn."

17 oktober 1916

Londen, 16 oktober. Officieel bericht van hedenavond. Vannacht is ten noordoosten van Ieper, ten zuidwesten van Sint-Elooi en ten oosten van Ploegsteert een aantal vijanden gedood of gevangen genomen.

Wekelijks overzicht der Belgische krijgsverrichtingen van 8 tot 14 oktober.

Gedurende de afgelopen week hebben werkzaamheden aan het Belgische front zich beperkt tot weinig heftige gevechten, in de sector Diksmuide-Steenstrate-Boezinge. Een overval, door een Belgische afdeling uitgevoerd, heeft de inneming van een vijandelijke post ten gevolge gehad. De bezetting is gevangen genomen. Belgische stukken van verschillend kaliber hebben geslaagd vernielingsvuur gericht op de verdedigingswerken van Het Sas.

18 oktober 1916

Londen, 17 oktober. Avondcommuniqué: Wij hebben de vijandelijke stellingen bij Wijtschate en ten noordoosten van Ieper beschoten.

20 oktober 1916

Men meldt ons van de grens:

Aan de zijde van de Belgische kust zijn de Duitsers bezig grote versterkingen aan te brengen. Tot nu toe was er alleen draadversperring, maar thans worden onderaardse verblijven van beton vervaardigd. De materialen daarvoor worden langs veldspoor met kipkarren aangebracht en deze karren worden door paarden naar de plaats van bestemming getrokken. Men vermoedt, dat deze werken worden uitgevoerd, om een eventuele landing van de Engelsen te keer te gaan.

24 oktober 1916

Tegenspraak.

Londen, 23 oktober. De minister van marine maakt bekend:

Er is geen woord waar van de bewering – vervat in een bericht uit Amsterdam – in het officiële Duitse telegram van 21 oktober, dat een Engelse torpedojager, die op de kust van Vlaanderen opereerde, door een bom van een Duits zeevliegtuigeskader is getroffen.

Het officiële wekelijks overzicht van de Belgische krijgsverrichtingen van 15 tot 21 oktober, medegedeeld door het Belgische departement van oorlog, luidt als volgt:

Gedurende de afgelopen week heeft de bedrijvigheid aan het Belgische front zich geopenbaard door actie van het veld- en loopgravengeslacht, welke vooral in de sectoren van Diksmuide en Steenstrate plaats had. Belgische artillerie van elk kaliber heeft met goede uitslag de verdedigingswerken van de vijand beschoten. De vijand antwoordde slechts zwak op ons vuur, soms reageerde hij zelfs helemaal niet. Uitvallen, door onze infanterie uitgevoerd ten noorden van Diksmuide, stelden ons in staat meermaals gevangenen te maken, waaronder een officier van het korps der reservegarde.

Luchtgevechten.

Berlijn, 24 oktober. Officieel: Een van onze marinevliegtuigen heeft op 23 oktober 's ochtends de havenwerken en het station van Margate, aan de mond van de Theems, met bommen bestookt. Op de middag van dezelfde dag is aan de kust van Vlaanderen boven zee een vijandelijk vliegtuigeskader, dat uit 3 vliegboten en 2 landgevechtsvliegtuigen bestond, door 2 Duitse zeevliegtuigen aangevallen en na een verbitterd gevecht in de lucht, op de vlucht geslagen.

In de loop van het gevecht is een vliegboot van de vijand neergeschoten. De bestuurder Karl Meyer vernietigde daarmee zijn 4^e vijandelijke vliegtuig van een zeevliegtuig uit in een luchtgevecht. Na enige tijd kwamen de vijandelijke vliegtuigen terug, versterkt door 6 andere landvliegtuigen. Zij werden door 8 van onze vliegtuigen aangevallen en verjaagd.

25 oktober 1916

Luchtgevecht bij Oostende.

Londen, 24 oktober. Officieel: Gisterenmiddag heeft een van onze marinevliegtuigen ter hoogte van Oostende vier vijandelijke marinevliegtuigen aangevallen, er één volkomen vernield en de andere verjaagd.

Vliegeraanvallen.

Berlijn, 24 oktober. Eergisteren telde men niet minder dan veertien vijandelijke vliegeschaders, die achter het Noord-Franse en Belgische front de Duitse stations met bommen trachtten te bewerken. De resultaten van zulke ondernemingen zijn gewoonlijk onbeduidend.

Bij deze vliegeraanvallen wierpen de Fransen gasbommen op de burgerlijke bevolking, gevuld met een fosfaatverbinding, waarvan het gevolg is, dat bij inademing binnen enkele dagen longverettering intreedt, gevolgd door een pijnlijke, afschuwelijke dood.

27 oktober 1916

De duikboot- en mijnoorlog.

Londen, 26 oktober. Het Noorse stoomschip Venus II (784 ton), het Deense stoomschip Alf (2175 ton), de Engelse schoener Tweed, het Belgische stoomschip Comtesse de Flandre (1810 ton), het Noordse stoomschip Dag (963 ton) en de Engelse schoener Twig zijn in de grond geboord.

Herdenking van de slag aan de IJzer.

Havre, 26 oktober. De herdenking van de tweede verjaardag van de slag aan de IJzer zal zondag te Havre plaats hebben. Ze zal 's ochtends beginnen met een saluut aan de vaandels. Generaal Meiser, die te Diksmuide tijdens de slag bevel voerde over de

roemrijke Belgische infanteriebrigade van het 11^e en 12^e regiment, zal de plechtigheid leiden. De Belgische regering heeft, om hulde te bewijzen aan de heldhaftige medewerking van de Franse mariniers bij de verdediging van Diksmuide, verzocht om een compagnie mariniers aan de plechtigheid te laten deelnemen. Deze compagnie zal aanwezig zijn bij het saluut aan de vaandels.

’s Middags zullen er redevoeringen gehouden worden door admiraal Lacuze, door de Franse minister van marine als vertegenwoordiger van de regering der republiek en door baron de Broqueville. Artiesten van de Comédie Française zullen La Veillée des Armes ten tonele voeren en de muziek van het 12e linieregiment zal de plechtigheid besluiten met het spelen van de volksliederen der geallieerden.

Voor Vlaamse soldaten.

Enige tijd geleden heeft Joh. Demaegt, naar wij toen vermeld hebben, in Vrij België een oproep gedaan ten bate van de Vlaamse soldaten aan het front. Het ging er om voor dezen, die eenzaam zijn, doordat ze geen verwanten hebben, een meter te vinden, die hen af en toe eens hartelijk schrijft en wat versnaperingen toezendt. De oproep van Demaegt is niet onbeantwoord gebleven. Hij deelt daaromtrent in Vrij België o.m. mede:

“Van alle kanten – zelfs uit Zwitserland – zijn mij de meest roerende brieven toegekomen, waarvan de lieve schrijfsters en vriendelijke schrijvers hun hulp aanbieden op een wijze, die me diep dankbaar stemt niet alleen voor de medewerking, maar tevens voor de hartelijke bewoordingen.

Ik weersta niet aan de lust hier enkele regels uit die brieven aan te halen. Ze zullen in elk Belgisch, elk Vlaams hart erkentelijke

gevoelens wekken. Ze bewijzen, dat, “hoe lang het ook duurt”, de genegenheid der buitenlanders voor onze landgenoten niet is verminderd: want ja, behalve de vele, goedgeefse Belgen, zijn er ook Nederlanders en Zwitsers, die ons met hun aanbod en steun vereerden.

Op een mooi paars velletje: “Nu kom ik tot u met het verzoek mij een adres te zenden van zo’n Vlaamse jongen, welke van niemand iets tot troost of opbeuring ontvangt. Hoewel geen Belgische voel ik warm voor het volk, dat laat zien dat het spreekwoord “Een man een man, een woord een woord” voor hen nog van kracht is. Mocht u dus nog een adres over hebben, dan zal ik trachten een zonnestraaltje te brengen in het eentonige, grauwe loopgraafleven van zo’n eenzame.”

Is dat niet lief gedacht?

“Zelf in betrekking zijnde, zal ik niet in staat zijn geregeld een pakketje op te zenden, doch wel eens enige keren.”

Is dat aanbod niet aandoenlijk: een, die zelf hard moet werken en toch iets wil afzonderen voor onze kerels!

“Gaarne wil ik me over een of twee van die arme, brave kerels meter stellen, en zou daarvoor graag enkele inlichtingen van u willen hebben: wat soort jongens het zijn, van welke afkomst. Dit om de inkleding van de brief en de aard der te zenden artikelen ...

Verraadt dat zorgzame navragen niet een gouden hart?

“Als Hollandse vrouw, die veel sympathie heeft voor de Belgen, maar vooral oneindig medelijden, wil ik gaarne met een Vlaamse soldaat corresponderen, en hem versnaperingen doen toekomen.”

Zegt ik het u niet, dat de genegenheid der Hollanders jegens ons niet uitgestorven is?

“En schrijft men als Hollander verstaanbare taal voor de Vlamingen? Of is Frans verkieslijk?”

Bij die vraag ben ik een tijdje stilgestaan. Ze verwondert u, Vlaamse lezer? Ja, zover hebben wij Vlamingen het gestuurd, dat wij hier, in Holland, de indruk maken onze eigen taal niet meer te verstaan! Wat een beschuldiging heeft onbewust mijn Nederlandse briefwisselaarster daar jegens ons neergepend! Voornamelijk: wat een verdiende beschuldiging!

Maar ter zake.

Mijn oproep is dus boven alle verwachting beantwoord geworden. Voor elk van de jongens is een dienstvaardige, milde “meter” gevonden, die het op zich genomen heeft trouw te zorgen voor haar “petekind” uit de loopgraven.

Wat een verrassing zal het voor de arme stumpers zijn, wanneer ze met eigen ogen zullen lezen, dat er in Nederland iemand is, die zich hun lot aantrekt. Een onbekende, een nooit geziene, een vreemde – een hartelijk, goed mens, die voor hen van ver, van over land en water heen, zal zorgen, om hen zal denken ... Wat een warmte zal het hen geven om het hart, wanneer ze dan ook – na zoveel maanden, een pakje krijgen, dat heus voor hen is! Wat zal hun die heuglijke dag de weg naar loopgraaf en kanon minder eentonig schijnen en minder grauw!

... Dat er jongens vereenzaamd leven, wiens schuld is het? Zeker niet die van de regering, noch van de militaire overheid. Zij doen al wat ze kunnen, om zonder onderscheid, zo aan Vlamingen als aan

Walen, het leven aan het front te verzachten. Maar zij kunnen niet alles. Veel moet aangewezen blijven op initiatief van anderen. Er wordt veel gedaan. Er moet nog veel meer gedaan worden! Niets is te goed, niets is te schoon voor hen, die bereid zijn te sterven, opdat ons land zou leven! We moeten meer nog, veel meer nog denken aan hen! Meer daden worden nog gevraagd! De donkere, barre winter staat voor de deur ... We zullen rillig in het warmste hoekje van de schouw kruipen, en zullen vlijtig zorgen, opdat de lamp helder zou snorren in de gezellige kamer ... En zij! Zij!

Kom vrienden! Kom Belgen! Kom allen onze jongens aan de IJzer ter hulp. Onze Hollandse broeders en zusters reiken trouw en mild de helpende hand. Kom allen bij! Er is nog veel goeds te doen ...

Tot zover de schrijver in Vrij België. De heer Demaegt deelt verder nog mede, dat mevrouw E. Hullebroeck, hotel Wittebrug, Den Haag, verder de administratie van het werk op zich genomen heeft. Alle brieven moeten aan haar gericht worden. Het werk sluit zich aan bij de Hulp aan Belgische soldaten, dat te Scheveningen gevestigd is.

29 oktober 1916

Herdenking van de slag aan de IJzer.

Havre, 28 oktober. Vanochtend heeft een geestdriftige menigte de van het front komende muziek met het vaandel van het 12^e Belgische linieregiment opgewacht ter herdenking van de slag aan de IJzer. Het vaandel was versierd met de tekens van de Leopoldsorde. Admiraal Varney, de Franse gouverneur, en de commanderende generaal der territoriale troepen waren ter ontvangst aanwezig. Het militaire escorte bestond uit een Franse en een Engelse compagnie voetvolk en een afdeling Belgische gendarmerie. Op het middaguur kwam de stoet voor het bureau

van de Belgische plaatselijke commandant, aan wie het vaandel overhandigd werd.

Vanmiddag vindt in tegenwoordigheid van minister-president de Broqueville en de minister van oorlog de aanbidding van een door Belgen bekostigd prachtig vaandel plaats, waarbij een redevoering zal worden uitgesproken.

30 oktober 1916

Herdenking van de slag aan de IJzer.

Havre, 29 oktober. Tijdens de plechtigheid tot herdenking van de slag aan de IJzer te St. Adresse was de hemel bewolkt, maar het regende niet. De gehele stad was getooid met de Belgische kleuren en die der bondgenoten.

Om 10 uur kwamen het vaandel en de muziek van het 12^e Belgische linieregiment, die zich voor Diksmuide met roem overdekt hadden. De menigte juichte de krijgshaftige houding van het escorte uitbundig toe.

De muziek stelde zich met het vaandel voor het ministerie van oorlog op, geflankeerd door Belgische gendarmen en de zeesoldaten van admiraal Ronarch. De Belgische gewonden kregen een plaats achter het kordon der troepen. Alle leden van de regering en het corps diplomatique, benevens de Franse minister van marine Lacaze waren aanwezig. Ook werd Wentsje, gezant van Servië, opgemerkt. Generaal Jungbluth vertegenwoordigde de koning.

Het vaandel werd ontplooid en generaal Wielemans, chef van de Belgische generale staf, omringd door de generaals Meiser, Servais,

de Grunne en admiraal Varney, bracht het saluut, onder de kreten: Leve België! Leve de koning! Leve Frankrijk! Leve onze dappere kameraden van Diksmuide! Op dit ogenblik drukte generaal Meiser het vaandel aan de lippen, terwijl de muziek de Brabançonne, de Marseillaise en de Sambre et Meuse liet horen. Het voorbijtrekken geschiedde onder een onbeschrijflijke geestdrift.

Havre, 20 oktober. Om 3 uur had de herdenking van de slag aan de IJzer in de grote schouwburg plaats. Er was een schilderachtig publiek van Belgische soldaten en aan de IJzer verminkten, van Franse en Engelse soldaten en mariniers. Schollaert presideerde, omringd door Lacaze, de Franse gezant, admiraal Varney, de prefect van de Seine, de burgemeester van Havre, de Engelse gezant, generaal Wielemans en alle Belgische ministers.

Schollaert bracht in herinnering, dat er aan de IJzer 11.000 Belgen gesneuveld en 9.000 gewond zijn. De Broqueville las een telegram voor van de Belgische geïnterneerden in het kamp te Zwolle, volgens hetwelk officieren, onderofficieren en soldaten er prijs op stelden, zich van ganser harte te verenigen met de herdenking van de roemrijke daden der helden van de IJzer, aan wie zij hun hulde brachten, terwijl zij de doden eerbiedig gedachten.

De minister-president sprak in het Frans en daarop in het Vlaams een schitterende redevoering uit, waarin de roem van de helden van de IJzer werd verheerlijkt. België had verenigd de opgedrongen oorlog aanvaard en het zou de wapens niet neerleggen, voordat het zijn doden had gewroken en met de bondgenoten de overwinning had verzekerd.

Admiraal Lacaze heeft zich daarbij aangesloten en gezegd, dat na Luik, waarvan de wereldgeschiedenis zou blijven gewagen als van

een roemrijk symbool, het Belgische leger zich op de IJzer, uw Marne, zo zegde hij, teruggetrokken heeft, om met zijn mariniers de schoonste heldhaftigheid aan de dag te leggen.

Schollaert zegde bij de sluiting: De roem van de mariniers is onverbreekbaar aan die der Belgische soldaten verbonden.

De muziek van het 13^e linieregiment speelde de volksliederen van België en zijn bondgenoten. De geestdrift was onbeschrijflijk.

Parijs, 20 oktober. De bladen herdenken de dag, waarop een handvol Belgische soldaten en Franse mariniers wonderen hebben verricht, door vier Duitse legerkorpsen, op weg naar Calais, tegen te houden op een lijn, die nooit meer is overschreden, en op die wijze nog voldoende Belgisch gebied te behouden, om er de vaandels te planten.

In het officiële Belgische wekelijks overzicht van de krijgsverrichtingen van 22 tot 28 oktober wordt gezegd:

Gedurende de afgelopen week hebben de artillerie en ons loopgraafgeschut de vijandelijke werken te noorden van Diksmuide (in de streek van Beerst Blote) gebombardeerd.

Op het overige deel van het front afwisselend geschutvuur en in de streek van Boezinge tamelijk hevige handgranaatgevechten.

31 oktober 1916

Londen, 30 oktober. Officieel bericht van hedenmiddag: De slagregen houdt aan. Geen gebeurtenissen van belang.

Ten Westen van Wijtschate en ten oosten van Boezinge zijn vannacht geslaagde invallen in Duitse loopgraven gedaan. Wij maakten krijgsgevangenen.

Voor de Belgische strijders aan het front.

De heer A. Stols, bibliothecaris der “militaire bibliotheek” in De Panne, - de thans zo beroemde plaats in het vrije hoekje van België – opgericht om aan de heldhaftige strijders, in de enkele rusturen enige ontspanning te geven, schrijft mij op 6 oktober jl.: “Ik heb de eer u goede ontvangst te berichten van tien zendingen boeken en tijdschriften, die ge mij voor onze dappere soldaten hebt doen toekomen. Onnodig u het geluk te beschrijven, dat zij hebben gesmaakt bij de ontvangst. Uit hun naam en voor mezelf, doe ik u mijn warmste dankbetuiging geworden ...” Innig dankbaar voor het mij voor hen geschonkene, vraag ik verdere hulp, om de wens der vele wakkere mannen te vervullen. Goede Hollandse en Vlaamse boeken (o.a. de handige uitgaven der “Wereldbibliotheek”), tijdschriften, weekbladen, geïllustreerde bladen worden gaarne ontvangen aan het bureau Malakkastraat 22, Den Haag. Brieven en geldelijke giften aan mijn adres: Celebesstraat 13, Den Haag.

Marie Berdenis van Berlekom
Presidente “Comité Nederlandse Ambulance in België”

1 november 1916

Londen, 31 oktober. Officieel bericht van vanavond: De vijandelijke artillerie heeft een hevig vuur gericht tegen onze stellingen in de streek van Ieper.

3 november 1916

Londen, 2 november. Officieel bericht van vanavond: Onze artillerie is in de weer geweest ten noorden van Ieper.

4 november 1916

Men meldt ons uit Cadzand:

Sedert de laatste dagen hoort men hier terug hevig kanongebulder; er schijnt weer een actie ingezet te zijn aan het westelijk front. Donderdagochtend om kwart voor acht vielen voor de Belgische kust een 10-tal zware kanonschoten. Daar het zeer mistig was op zee, kon men niets zien. Later op de dag en tegen het vallen van de avond klonken ook kanonschoten van hoger op de kust, zeer waarschijnlijk van bij Nieuwpoort of Westende.

6 november 1916

Voor de tabak van de Belgische soldaat.

Er is een Nederlands-Belgisch werk, dat hoogst nuttig is, opgericht onder de naam van "Voor de tabak van de Belgische soldaat".

Het werk heeft voor doel tabak te sturen aan de Belgische soldaten aan het front en aan de Belgische krijgsgevangenen in Duitsland.

De tabak is hun zo noodzakelijk als het voedsel en de kleren. Ongelukkig treft men velen onder hen aan die over de middelen noch over de gelegenheid beschikken er zich aan te schaffen.

Het werk bestaat onder de hoge bescherming van zijne eminentie baron A. Fallon, gezant van België in Den Haag.

Voorzitter is de heer Cyriel Buysse en leden zijn:

Mevrouw de douairière Hoeffft van Velzen, freule Lita de Ranitz, gravin M. A. van Hogendorp, graaf O. van Bylandt, advocaat A. Dupont, president van het Belgisch comité in Den Haag, ridder A. de Selliers de Moranville, Léonce du Castillon, Louis Piérard, René Belinne, secretaris, en Fernand Henckaerts, schatbewaarder.

Het werk "Voor de tabak van de Belgische soldaat" zal dezer dagen te koop aanbieden, een artistieke postkaart aan 10 cent, getekend door de heer J. M. Canneel, verzen van de heren du Castillon en Piérard.

Wij hopen, dat iedereen in Nederland het menslievend werk zal willen ondersteunen, opdat het zou groeien en bloeien.

De giften in natura of in geld zullen met dank aanvaard worden, Seinpostduin 13 te Scheveningen. Voor de postkaarten en de inlichtingen, gelieve men zich te wenden tot de heer R. Belinne, Harstenhoekweg 121, Scheveningen.

7 november 1916

Het wekelijks overzicht der krijgsbedrijven op het Belgische front van 29 oktober tot 4 november luidt:

Het aanhoudend slecht weer heeft de artillerieactie op het Belgische front erg belemmerd. Enkel in de sector Steenstrate-Boezinge hebben de batterijen enige bedrijvigheid aan de dag gelegd. In dat vak zijn eveneens tamelijk hevige bomgevechten geleverd. Onze verkenners hebben voortdurend verkenningen gedaan tot aan de vooruitgeschoven vijandelijke posten, een gebetonneerde schuilplaats in de lucht laten vliegen en zijn daarna naar onze loopgraven teruggekeerd.

11 november 1916

Uit de lucht.

Berlijn, 10 november. Officieel. In de nacht van 9 op 10 november hebben vijandelijke vliegtuigen Oostende en Zeebrugge vruchteloos met bommen aangevallen. Bij de aanval is een Engels vliegtuig gedwongen te landen en buitgemaakt. De bestuurder, een Engels officier, is gevangen genomen.

Vanochtend om 10 uur heeft een Duits vechtvliegtuig tussen Nieuwpoort en Duinkerken twee Engelse Short-tweedekkers aangevallen, er een neergeschoten en de andere op de vlucht gejaagd.

In de loop van de ochtend zijn drie van onze vechtvliegtuigen voor Oostende op een overmachtig Engels vliegtuigeskader gestuit, dat terstond werd aangetast. Na een langdurig luchtgevecht werd de vijand teruggedreven. Onze eigen vliegtuigen leden slechts geringe schade en keerden gezamenlijk terug.

Londen, 10 november. Officieel: de admiraliteit bericht dat er vanochtend vroeg een aanval is gedaan op de havens en de duikbootbases van Oostende en Zeebrugge door een eskader marinevliegtuigen. Zware bommen zijn met bevredigend resultaat uitgeworpen.

De slag aan de IJzer.

Men schrijft ons:

Dezer dagen is te Havre, de zetel van de Belgische regering, de slag aan de IJzer feestelijk herdacht, ter gelegenheid van de tweede verjaring.

Er waren militaire optochten, revues, ontvangsten van overheden en toespraken – de elementen, die behoren tot elk openbaar feestelijk vertoon. Het loont echter de moeite een en ander mede te delen over wat de Belgische minister van oorlog, baron de Broqueville, zegde betreffende de gebeurtenissen aan de IJzer. Wat deze minister van oorlog daarover mededeelt na twee jaar, mogen wij nu achteraf gaan beschouwen als vaste gegevens voor de historie van deze wereldstrijd. Het zijn daarenboven gegevens, die in hoge mate belang inboezemen aan de velen, die de hardnekkige weerstand van het kleine België tegen de overrompelende massa van de vijand met inspanning hebben gevolgd en die niet ondienstig zijn voor de krijgskunde van deze tijd.

Nadat de minister eerst de oorlogsverklaring en de eerste aspecten van de strijd in herinnering had gebracht, ving hij aan met de beschrijving van wat na de val van Antwerpen gebeurde.

De aftocht naar de zee begon. Het Belgische leger onttrok zich aan de doodsgreep van de vijand door een strategische beweging, die, naar ik verneem, enig is in de annalen der krijgskunst; het verliet Antwerpen, de nationale vesting, na acht weken harde strijd en voerde met zich mee levensmiddelen en krijgsvoorraad. Meer dan zesduizend spoorwagens had men over de enige beschikbare spoorlijn moeten zenden en deze spoorlijn, slechts van één spoor voorzien, was reeds onder vijandelijk vuur. Te Oostende was het landsbestuur, droevig genoeg, verplicht er toe te besluiten de vaderlandse grond te verlaten. Zulke ogenblikken moet men beleefd hebben om ten volle te kunnen beseffen de foltering, die het menselijk hart kan doorstaan.

Elke vaderlandlievende ziel voelt wat zulk een landraad moet geweest zijn – o, spot van het noodlot! – in een salon van een hotel,

eertijds getuige van de vrolijkheden van het badseizoen. Het was in het lokaal der feesten van weleer – hier werd zeker wel de Kursaal te Oostende bedoeld – dat de gewichtige beslissing genomen werd en het bestuur der republiek een eerste balsem goot in onze wonden door de vurige en sterke getuigenis van zijn bezorgdheid.

Op dit ogenblik reeds stelde het leger zich op aan de IJzer en bereidde zich voor met het oog op de sterkste en opperste weerstand.

Het Franse en het Engelse leger naderden; de verbinding van onze troepen scheen mogelijk en nakend; wij wisten dat onze bondgenoten alles zouden doen om hun pogingen met de onze te verenigen, om een stuk van onze vadergrond aan de bezoedeling van de vijand te onttrekken en ons te helpen de weg te versperren van Duinkerken naar Calais, die de hertog van Wurtemberg kost wat kost moest bereiken.

Het Belgische leger, sedert 4 augustus te velde, was waarlijk uitgeput van krachten. De treurige wending der krijgsverrichtingen in den beginne had ons leger de sterkende indruk ontnomen, zijde aan zijde te strijden met de bondgenoten.

De val van onze versterkte vestingen, verpletterd door een overmachtige artillerie, de inval van de vijand, de vermoeienis der opmarsen en lange aftochten, de zware verliezen aan officieren in een tijdstip, dat ons leger in volle groei was, dat alles te samen droeg er toe bij om het zedelijk weerstandvermogen te neer te slaan en de moeilijkheden te vermeerderen, juist op het ogenblik dat het leger in een snelle ommekeer zich plotseling bevond tegenover zijn eigen land.

Toen ik, op 13 oktober, Oostende verliet, ten einde in Duinkerken het werk te leiden voor het inrichten van een basis voor mondbehoefden, het onderbrengen en verzorgen der gekwetsten en de bevoorrading van het leger in manschappen en materiaal te verzekeren, voelde ik mijn hart beklemd met onuitsprekelijke angst. Overal waren de wegen belemmerd met de voertuigen van een ganse natie in aftocht. Duizenden vluchtelingen sleepten zich voort, met zich dragend enige lompen, jammerlijk overschot van hun verwoeste fortuin. Al dooreen, te voet, te paard, op voertuigen van alle aard, stroomde dit alles naar Frankrijk, vrouwen, kinderen en grijsaards. De spoorwegen, de trams waren overvol met gekwetsten, zieken en verminkten. De vestingtroepen trokken in wanorde en met zware, vermoeide stap, naar Calais af.

Op 16 oktober richtte de koning tot zijn troepen de volgende proclamatie: "In al de stellingen, waar ik u zal plaatsen", sprak hij "richt uw blikken enkel en alleen voor u uit en aanzie als een verrader van het vaderland degene, die het woord aftocht zal uitspreken, zonder dat daartoe uitdrukkelijk bevel gegeven wordt."

Het leger verstond de mannelijke taal van hem, die sedert de 4^e augustus het leven en de beproevingen van zijn soldaten had meegeleefd.

Ons veldleger telde op dit ogenblik ongeveer 80.000 man; het had slechts 75 mm kanonnen ten getale van 340, en 150 mm houwitsers ten getale van 24. Frankrijk wou hieraan wel een brigade marinevoetvolk toevoegen; dit waren de 6000 marinefuseliers van admiraal Ronarc'h, aan dewelke wij voor altijd erkentelijkheid verschuldigd zijn en die wij, samen met de onzen, een zelfde tederheid toedragen. Die mannen waren leeuwen, onder het bevel van helden.

Op 20 oktober is de toestand vreselijk erg. Onze zes legerafdelingen, verminderd door twee maanden en half oorlog en voortdurend gedund, zonder dat wij ze konden aanvullen, liggen in slagorde van aan de zee tot St.-Jacobskapelle, op een front van 20 kilometer. Reeds gedurende vier dagen zijn zij onverpoosd aan de slag. De vijand beoogt rechtstreeks Nieuwpoort en Diksmuide. Tegenover het zwakke front, waar wij ternauwernood enige verschansingen haastig hadden opgeworpen, hebben de Duitsers 7 legerafdelingen aangebracht, vers en voltallig, met meer dan 500 stukken geschut van alle aard, vanaf het 77 tot het 210 mm kanon. Tenminste honderd veertigduizend man bestormen de zwakke barrière, die hun de weg naar Duinkerken verspert. Wij hadden ons verbonden, het uit te houden met onze zwakke krachten, gedurende 48 uren. Thans wordt het hoog tijd dat men ons steunt.

In de nacht van 21 op 22 dringt de vijand in de ring van Tervate; doch onze tegenaanvallen houden hem in. De 23e moeten wij het bruggenhoofd van Schoorbakke opgeven. Generaal Foch, wiens krachtige gelaatstrekken en verstandig en vastberaden oog ik nog voor mij zie, was in deze tragische ogenblikken een oprechte en toegewijde bondgenoot.

Hij verrichtte wonderen om onze rechtervleugel te ontlasten en een nieuw leger te vormen, om het gevaar te keer te gaan. De 23^e kan hij ons eindelijk de tweeënveertigste legerafdeling, deze van generaal Grossetti, toezenden; doch deze heldhaftige afdeling was zelf gesmolten tot 7500 strijdbare mannen.

Maar de vermoeienis van onze troepen heeft de grenzen der menselijke krachten bereikt. De verdedigers van Diksmuide zijn op sommige dagen gedurende tweeënzeventig achtereenvolgende uren op dezelfde plaats gebleven, voortdurend maar vijandelijke

aanvallen afslaand, soms tegenaanvallen uitoefenend onder een regen van vuur en schroot. Ook onze kanonnen, waarvan sommige tot 6000 maal hebben gevuurd, geven tekenen van vertraging. De voorraad projectielen, uit Antwerpen gered, is bijna uitgeput.

De 25^e worden maatregelen getroffen voor de overstroming ... Maar de 30^e doet de vijand, wiens aanvallen inmiddels wat gedempt waren, een laatste en uiterste poging. Hij rukt in massa op tegen de stelling der spoorlijn, die nu onze laatste verdedigingslijn was geworden en slaagt er in door de dringen tot Ramskapelle. Het is het beslissend ogenblik. Nu is alles verloren of alles gewonnen. Vijf bataljons Belgen en twee bataljons Fransen stormen op ten aanval en in een bewonderenswaardige en schielijke opflakking van krachten – een waar mirakel van moed en wilskracht – werpen zij de vijand achteruit tot over de spoorlijn en breken voorgoed zijn aanval ...”

De minister maakt de volgende slotsom op:

“In deze enkele dagen verloor het Belgische leger meer dan één vierde van zijn effectief; vijftientigduizend gekwetsten belemmerden de haastig opgerichte hospitalen. Onze kanonnen vuurden meer dan tweehonderd zestig duizend projectielen af en het aantal van onze geweschoten is onberekenbaar. Maar het doel was bereikt en het verdrukte België, dat door zijn ongeluk het medelijden van de ganse wereld opwekte, beefde van trots en fierheid te midden van zijn lijden.”

13 november 1916

Londen, 12 november. Officieel: Gisteravond hebben we met succes een vooruitspringend gedeelte in het vijandelijk front ten zuiden van Ieper met gas aangevallen. Behalve de gewone

bedrijvigheid van de artillerie valt er verder van het gehele front niets te berichten.

14 november 1916

Aanvallen uit de lucht.

Londen, 13 november. Naar de admiraliteit mededeelt hebben zeevliegtuigen gisteren een aanval op Oostende gedaan. Een aanzienlijk aantal bommen zijn op het Atelier de la Marine en op oorlogsschepen in de haven geworpen.

Belgische krijgsverrichtingen (5-11 november).

Het Belgische departement van oorlog doet over de krijgsverrichtingen van 5 tot 11 november de volgende mededeling:

Het aanhoudend slechte weer heeft in de afgelopen week de bedrijvigheid op het Belgische front belemmerd. De dagelijkse artilleriegevechten waren minder hevig. Belgische batterijen van elk kaliber hebben vijandelijke verdedigingswerken onder vuur genomen, alsook troepenverzamelingen, die op verscheidene plaatsen achter de Duitse eerste linie werden waargenomen.

In de sector van Steenstrate-Boezinge hebben bijna dagelijks bomgevechten plaats gehad, terwijl wij op het zuidelijk uiteinde van ons front, in medewerking met het Engelse leger, artillerie- en bomvuur onderhielden.

16 november 1916

Vliegeraanval op Oostende en Zeebrugge.

Londen, 15 november. Vanochtend in de vroege zijn de havens en duikbootbases van Zeebrugge en Oostende opnieuw zwaar gebombardeerd door smaldelen van onze zeevliegtuigen. Voltreffers zijn waargenomen in het Atelier de la Marine. Vlak bij de elektrische centrale is een grote brand gezien, die vermoedelijk in opslagplaatsen van petroleum woedde. Alle vliegtuigen zijn ongedeerd teruggekomen.

19 november 1916

Berlijn, 16 november. Officieel: Gisternacht hebben Duitse marinevliegtuigen de stad Veurne en het vliegveld van Koksijde met bommen van zwaar kaliber doeltreffend bestookt.

In Veurne zijn verscheidene branden waargenomen.

Een vliegtuig heeft bij Koksijde met machinegeweervuur twee zoeklichten onbruikbaar gemaakt.

Berlijn, 18 november. Niet-ambtelijk. De Engelse admiraliteit meldde op 15 dezer draadloos, dat Zeebrugge en Oostende weer door zeevliegtuigen zwaar waren beschoten en dat voltreffers waren waargenomen in het marinetuighuis en in de onmiddellijke nabijheid van de elektrische centrale, en ook een grote brand, waarschijnlijk afkomstig van een benzinepakhuis.

Dit bericht is in zoverre verzonnen, dat alle op Zeebrugge door Engelse vliegers geworpen bommen bij de bewuste aanval in het water zijn gevallen.

21 november 1916

Luchtgevechten aan het westelijk front.

Berlijn, 20 november. Blijkens ambtelijke Duitse gegevens hebben de Engelsen en de Fransen in luchtgevechten aan het westelijk front in de maand oktober in het geheel 102 vliegtuigen verloren. Daarvan vielen er 58 in Duitse handen, 37 Engelse en 21 Franse. Aan de andere zijde der vijandelijke linie werden er 42 tot een noodlanding gedwongen.

De Duitse verliezen bedroegen in dit tijdvak 14 vliegtuigen voor en achter het vijandelijk front.

In deze gevechten zijn buitengewoon veel vliegtuigen totaal vernietigd. Van 25 zijn de namen der inzittenden niet meer vast te stellen, daar zij met hun toestel verbrandden of verbrijzeld werden.

De Duitse gegevens behelzen nauwkeurige opgaven van naam, model en nummers der neergeschoten vliegtuigen.

Het officiële Belgische communiqué van 12 tot 18 november luidt:

Er heeft in de afgelopen week grote bedrijvigheid geheerst op het Belgische front. Hevige artilleriegevechten werden bijna dagelijks geleverd, zowel ten zuiden van Nieuwpoort als bij Diksmuide. Het Duitse zwaar geschut en de vijandelijke loopgraafartillerie hebben meermaals dit vak zwaar beschoten. Onze batterijen hebben geantwoord met vuur op Schore, Mannekensvere en Zarren. De Belgische artillerie heeft geslaagd vernielingsvuur gericht op de vijandelijke verdedigingswerken van Het Sas en op de Duitse batterijen in de omstreken van Diksmuide. In de zuidelijke vakken van het Belgische front zijn talrijke bomgevechten geleverd. Bij deze gevechten was onze loopgraafartillerie verreweg het sterkt. Bij een tocht naar de Duitse stellingen van Diksmuide hebben wij gevangenen gemaakt. Onze luchteskaders hebben bij nacht

bommen geworden op de vijandelijke installatie van Leke en op het vliegveld van Gistel.

22 november 1916

Londen, 21 november. Officieel.

Wij zijn met goed gevolg schansen bij Ieper binnengedrongen.

23 november 1916

Londen, 22 november. Officieel bericht van hedenavond: De vijandelijke artillerie is vandaag werkzaam geweest in de streek van Ieper.

24 november 1916

Parijs, 23 november. Officieel bericht van hedenmiddag. Verscheidene Engelse watervliegtuigen wierpen 31 bommen op torpedojagers, die bij de pier van Zeebrugge geankerd lagen en op de loods en voor watervliegtuigen. Een loods en een torpedojager schijnen getroffen te zijn.

Alle vliegers zijn teruggekeerd.

Londen, 23 november. Officieel bericht van hedenavond: De vijandelijke artillerie is vandaag in de weer geweest in het gebied van Ieper.

Wij hebben de vijandelijke linies bij Menen beschoten.

Berlijn, 24 november. Officieel: Legergroep Albert van Wurtemberg: In de boog van Ieper en Wijtschate herleefde af en toe de werkzaamheid van het vuur.

Koningin Elisabeth der Belgen.

Frans van Cauwelaert schrijft in Vrij België:

In liefde en barmhartigheid voor haar volk, houdt onze geliefde koningin, Elisabeth, naast haar koninklijke gemaal, de wacht over onze gewonden en onze verdreven kinderen, en beiden vertegenwoordigen in de grootste eenvoud, het meest bewonderde koningspaar, dat onze moderne tijd heeft gekend. Zij stellen, haast op zinnebeeldige wijze, de versmelting voor van de twee grootmenselijke deugden, rond welke zich de ridderschap gevormd heeft, de fortitude en de caritas, mannenvroomheid en vrouwelijke liefdadigheid.

Men kan zich, op afstand, slechts een ontoereikende voorstelling maken van hetgeen de koning en de koningin, gedurende deze twee rampzalige jaren geweest zijn voor onze jongens en voor de overblijfselen van de bevolking, welke achter het IJzermoeras hebben stand gehouden. Men moet de jongens zelf horen vertellen hoe gemoedelijk de koning ze opzoekt in hun loopgraven en hoe ze kinderlijk vertrouwend in de meest onbeholpen briefjes soms hun nood gaan klagen aan de goede koningin en nooit ongetroost zijn heengegaan.

Elke morgen bijna kan men de vorstelijke pleegzuster zien verschijnen in het hospitaal, dat prof. Depage heeft geopend in het hotel "l'Océan" in De Panne en haar minzaamheid brengt een glans over de meest matte gezichten. Voor elk een goed woord, een versnapering, een pakje sigaretten en, bij feestelijke dagen een tuiltje bloemen. En op meer dan een album van zwaargewonden prijkt met haar mooie, krachtige schrift: "Elisabeth". Bij een van onze Vlaamsgezinde jonge dokters, die een ontzettende

martelaarschap in zijn gebroken lichaam doorstaan heeft gelijk een held, schreef zij in het Vlaams deze woorden: "Diep getroffen door uw verschrikkelijke woorden ben ik hartelijk verheugd u dagelijks te zien verbeteren."

En zo strekt zij haar vertroosting uit over al de veldhospitalen van het Belgische front.

Minder gekend, evenwel niet minder bewonderenswaardig, is de moederlijke zorg welke hare majesteit getoond heeft voor de kindjes der mensen, welke binnen de strijdlinie hun bedrijf trachten voort te zetten. Honderden van die stumpertjes waren, onder het razen der granaten, in holen en kelders blijven zitten langs de inbrokkelende lijn van de IJzerdorpen. Ze leefden tussen de soldatengroepen in en zouden, lichamelijk en geestelijk, tot verval zijn geraakt, ware niet de grote volksmoeder ze ter hulp gekomen. Op kosten van hare majesteit de koningin werd te Vinkem, in de buurt van Veurne, in het open veld een kinderdorp opgericht, waar die stakkertjes onder haar hoog toezicht een keurige verpleging en opvoeding genieten.

Ik heb dit kinderoord bezocht en draag er een onuitwisbaar beeld van mee. Ik kan in de ruimte van dit artikel geen uitgebreide beschrijving van de inrichting geven, maar ik zeg, het was keurig en aandoenlijk. De slaapzalen, met hun vier rijen van ijzeren bedjes, alles blauw en wit, de kraakzindelijke eetzalen, scholen en badgelegenheden, alles verzorgd gelijk een juwelenkastje. Twee groepen van een twaalfstal houten loodsen, gelegen aan beide uiteinden van een ruim terrein, en tussen beide kindervijken de tuin met een slank noodkerkje. Alleen in het kleine kwartier was de onbedwingbare kapoenenaard sterker geweest dan de jonge wellevendheid, en wordt de bezoeker aandachtig op één wand met

krabbels, welke echter niet worden verwijderd omdat hare majesteit zelf het kattenkwaad van haar gastjes weet te appreciëren. Het was zo leuk de kleine blozende snaken van 4 tot 10 jaar in hun blauwe pakjes met rode kraag te zien opwippen en aanslaan, net als oudgedienden, zodra een bezoeker zich vertoont in de school of op de speelplaats. En de meisjes, zo kwiek en zo pienter als bruidjes, begroeten u met handkus en hoofse buiging.

Een kindernestje, in bloemen en groen! Want de bloemen, heus, ontbreken er niet. Ze zomen de loodsen af, lopen aan beide kanten langs de houten wegeltjes en kropen, op de laat zomerse dag van mijn bezoek, vrij onbescheiden, langs een onbewaakte gleuf, zelfs de badkamertjes binnen!

De glorie van Vinkem, noemt de koningin haar beste garderobe! En inderdaad ze is ruim voorzien en vrij duur. Ongeveer 600 kindertjes zijn er in opgenomen en al de uitgaven worden voor rekening van hare majesteit uitgevoerd. Maar deze gelukkige Belgjes hebben meer dan kost en inwoning bij hun vorstin. Geen week gaat voorbij of deze gaat ze bezoeken, en de Elisabeth der liefdadigheid draagt steeds een volle schoot van weldaden mee. Ze ondervraagt, ze onderzoekt, ze verzorgt zelfs lichamelijk haar lievelingen, en het is ontroerend te zien hoe vertrouwelijk de snaakjes onze hoogste landsvrouw omstoeien, en spelen met haar ring en armband alsof het hun bloedeigen moeder was. En, hoogste teken van innige samenleving van ons koninklijk gezin met ons dakloze volk, het houten kerkje van Vinkem en het gezelschap der IJzerkinderen werd uitgelezen als de meest passende omgeving, voor de eerste heilige communie van prinses Marie José op 15 augustus II.

Wanneer onze jongens uit het roemrijk slijk van de Vlaamse uithoek zullen zijn opgerukt en hun eigen moeders zullen in de armen vallen,

zullen zij geen tijd hebben om te verhalen van hun eigen deernis en strijd, maar zullen ze eerst vertellen van hun koning en hun koningin. Wanneer het beeld van deze oorlog voor ons nageslacht reeds zijn verschrikking zal hebben verloren, zal men nog navertellen, als een blijvende legende, van de weldadige koningin Elisabeth. Het verhaal zal in de volksmond zijn objectiviteit hebben verloren, maar de dankbaarheid van het volksgemoed zal blijven: “Ons volk heeft eens zeer veel geleden, al vuur, al dood en al ontbering. Maar wij hadden toen een koningin: Elisabeth! en waar zij kwam, waren de moeders getroost en de kinderen blij alsof ze nooit iets geleden hadden. En deze koningin ...”

Doch laten wij de toekomst aan deze koningin, ze leeft. Haar zalven gaat voort. En geheel ons volk, eenstemmig, bidt of wenst voor haar behoud! In lengte van jaren, het zij zo!

25 november 1916

Uit de lucht.

Berlijn, 25 november. Naar wij van bevoegde zijde vernemen, is er bij de aanval der Engelse vliegers op Zeebrugge in de namiddag van 22 dezer geen materiële schade aangericht. Er zijn ook geen mensenlevens te betreuren.

28 november 1916

Londen, 27 november. Officieel bericht van vanavond: Vandaag heeft onze artillerie de schansen van de vijand in het vak van leper beschoten.

Het wekelijks Belgisch communiqué van 19 tot 25 november luidt: Artillerie- en bomgevechten zijn in de afgelopen week bijna

dagelijks geleverd in de omstreken van Diksmuide en ten noorden van Boezinge. Deze gevechten waren tamelijk hevig in de nacht van vrijdag bij kilometerpaal 16 aan de IJzer. Ons vuur heeft dat van de vijand tot zwijgen gebracht en zijn verdedigingswerken erg beschadigd. Het slechte weer heeft de bedrijvigheid van onze vliegers belemmerd.

29 november 1916

Londen, 28 november. Officieel bericht van hedenochtend:

In de afgelopen nacht heeft de vijand onophoudelijk hevig onze linie ten noorden van Ieper gebombardeerd. Onze verliezen waren gering.

30 november 1916

Londen, 29 november. Officieel bericht van vanavond. Ten oosten van Ieper hebben wij 2 geslaagde overvallen gedaan.

Vliegeraanval op Zeebrugge.

Londen, 29 november. De admiraliteit meldt: Gisteren hebben marinevliegtuigen de haven van Zeebrugge aangevallen. Wegens het mistige weer was het onmogelijk de uitslag van de aanval waar te nemen. Alle vliegtuigen zijn behouden teruggekeerd.

Berlijn, 30 november. Officieel: Front prins Albrecht van Wurtemberg: In de boog van Ieper vielen, na krachtige voorbereiding door de artillerie, vijandelijke afdelingen op een breedte van ongeveer 3 km onze stellingen aan. Zij werden door vuur, op enkele plaatsen in een gevecht op korte afstand, afgeslagen.

Londen, 29 november. Officieel bericht van vanavond. Wij hebben vanochtend een vijandelijke aanvalspoging ten zuiden van Nieuwkapelle afgeslagen.

Ten oosten van Ieper hebben wij twee geslaagde overvallen gedaan.

3 december 1916

Londen, 2 december. Officieel bericht van vanochtend: Ten noorden van Ieper bedrijvigheid van de vijandelijke artillerie.

Aanmerkelijke beschieting met schansmortieren over en weer bij Ieper.

4 december 1916

Londen, 3 december. Officiële mededeling van hedenmiddag. Vannacht hebben wij de loopgraven van de vijand ten oosten van Ieper overvallen.

Berlijn, 4 december. Officieel: Front hertog Albert van Wurtemberg: In de boog van Ieper en Wijtschate trokken, na het laten springen van mijnen, Engelse patrouilles tegen onze stellingen op. Aan enkelen gelukte het in de voorste loopgraven te komen. Zij werden in een handgemeen overmand of teruggedreven.

5 december 1916

Het wekelijks overzicht van de krijgsbedrijven op het Belgische front luidt: Door de aanhoudende mist belemmerd, is de bedrijvigheid op het Belgische front gedurende de week van 26 november tot 1 december beperkt gebleven tot enige beschietingen en enige wederzijdse pogingen om patrouilletochten te ondernemen. De

vijand heeft getracht de Belgische post bij Reigersvliet te overrompelen, maar hij is teruggeslagen. In de streek van Diksmuide valt overigens niets te vermelden. Bij Steenstrate en Boezinge hebben Belgische batterijen van elk kaliber met succes vernielingsvuur gericht op de vijandelijke verdedigingswerken. Onze beschieting heeft een hevig antwoord van de vijand uitgelokt. De artilleriebedrijvigheid was bijzonder groot op de rechtervleugel van de Belgische sector. De ongunstige weersgesteldheid heeft de vliegeractie nagenoeg verhinderd.

Voor de tabak van de Belgische soldaat.

Weer staat de winter voor de deur met zijn kille, koude, sombere dagen, en voor de derde maal bevindt zich de Belgische soldaat moedig, fier, de onafhankelijkheid van zijn klein stukje overgebleven land verdedigend, in de loopgraven, steeds het ogenblik afwachgend, dat hij de dierbare geboortegrond zal mogen bevrijden.

Slechts ontbering is zijn lot, doch hij bemerkt dit nauwelijks en toch is er iets dat hem zou kunnen helpen zijn zware taak geduldiger te dragen.

Wat kan dat wel zijn?

Het is de tabak; de tabak die hem troost brengt, zijn lijden verzacht en veel droevigs doet vergeten. Het is hem even onontbeerlijk als zijn kleding en zijn voedsel, en hoevelen zijn er niet onder hen die geen gelegenheid, geen geld hebben zich ooit iets te verschaffen?

Onderstaand comité meent tot u allen een oproep te mogen richten, ten einde uw medewerking te vragen.

Zonder misbruik te willen maken van de goedheid en de gastvrijheid van het Nederlandse volk, dat reeds zoveel deed voor ons allen, hopen wij toch dat het ons nog eens zal willen bijstaan in ons liefdewerk.

Wij hopen eveneens dat ook onze landgenoten, de Belgen, niet zullen achterblijven en mede onze bede om hulp zullen willen ondersteunen.

Grote en kleine gaven voor dit liefdewerk zullen met vreugde en dankbaarheid worden ontvangen aan onderstaande adressen.

Het comité.

Samengesteld met de hoge goedkeuring van zijn excellentie baron Fallon, minister van België, te 's Gravenhage.

Mr. Cyriel Buysse, letterkundige, voorzitter, Laan van Meerdervoort 11.

Douairiere Hoeyff van Velzen – de Perez, Laan Copes van Cattenburgh 77.

Jonkvrouw L. de Ranitz, Riouwstraat 5.

Mejonkvrouw M. A. van Hogendorp, Waldeck-Pyrmontkade 150.

Graaf O. van Bylandt, Nieuwe Schoolstraat 2a.

Mr. Dupont, voorzitter van het Belgisch comité, Den Haag, Gr. Hertoginnelaan 33.

Ridder Albert de Selliers de Moranville, 1e luitenant cavalerie, Hollanderstraat 20.

Leonce du Castillon, letterkundige, Badhuisweg 64, Scheveningen.

Louis Pierard, Letterkundige, van Speyckstraat 68.

Mr. Rene Belinne, 1e luitenant cavalerie, secretaris van het comité, Harstenhoekweg 121 (Scheveningen).

Mr. Fernand Henckaerts, penningmeester, Seinpostduin 13 (Scheveningen).

6 december 1916

Londen, 5 december. Officieel avondbericht: De hele dag aanmerkelijk vijandelijk geschutvuur bij Ieper. Onze kanonnen antwoordden krachtdadig.

9 december 1916

Het Belgische Rode Kruis.

Het Rode Kruis van België achter het leger heeft een dienst georganiseerd voor pakjes, bestemd voor de herstellenden in de hospitalen, alsook voor de noodlijdenden in de loopgraven.

Elk pak bevat: 1 hemd, 1 paar sokken, 1 neusdoek, 1 handschoenspons, 1 stuk zeep, 1 pakje verbandartikelen en een pak sigaretten.

Zij, die het pakje van het Rode Kruis aan soldaten aan het Belgische front willen doen toekomen, kunnen inlichtingen inwinnen bij het secretariaat van het Belgische Rode Kruis, Lange Voorhout 86 in Den Haag.

In de laatste Observer was het hoofdartikel gewijd aan Englands zeemacht.

In zijn betoog zegt het blad, dat de Duitse bladen, naar aanleiding van de aanvallen van Duitse torpedoboten op de Engelse kust, de Engelsen door pralende woorden trachten te verlokken om roekeloze dingen te doen. Daarvoor waarschuwt het blad, maar niettemin wil het, dat de vloot krachtiger zal optreden. En het ergert zich, dat Balfour in het Lagerhuis aanvallen op Zeebrugge heeft afgeraden, omdat het “een oorlogshaven is, verdedigd door machtige kustbatterijen”. Een zonderlinge “non possumus”-politiek in de mond van de vertegenwoordiger van de vloot van Engeland, “dat altijd met inspanning heeft gevochten om te beletten, dat er op de Vlaamse kust vijandelijke oorlogshavens zouden worden gevestigd.” Het blad meent, dat “behoorlijke samenwerking tussen de zee- en de landmacht niet alleen voor goed een einde kan maken aan al de last, die Zeebrugge bezorgt, maar ook de militaire plannen van de entente grotelijks zou bevorderen.”

11 december 1916

In het officiële wekelijkse Belgische communiqué van 2 tot 8 dezer wordt gezegd:

De bedrijvigheid van onze artillerie heeft zich voornamelijk beperkt tot de streek van Diksmuide. Wederzijds geschutvuur van mindere hevigheid ten noorden en ten zuiden van Steenstrate. In de sector van Diksmuide was het loopgraafgeschut bedrijvig. Bom- en handgranatengevechten hebben zich verscheidene malen ontwikkeld op de IJzeroevers in de namiddag en de avond van de 5^e december.

Op verschillende punten van het front hebben Duitse patrouilles getracht, onder bescherming van de mist en van de nacht, onze vooruitgeschoven posten te naderen, doch zij werden telkens teruggeworpen. Het slechte weer heeft de bedrijvigheid van onze vliegers gedurende deze week belemmerd. Desniettegenstaande hebben zij een welgeslaagd nachtelijk bombardement gericht op het station Zarren. Al onze vliegtuigen zijn behouden teruggekeerd.

Men meldt van Flakkee:

Er wordt sedert gistermorgen een zware kanonnade waargenomen. Het vuur was bij wijlen zeer hevig en wordt afgewisseld met geweldig dreunende schoten.

Uit Ouddorp schreef men gisteren:

De ganse dag, maar vooral na 12 uur, is hier zeer zwaar schieten gehoord uit zuidwestelijke richting. Een paar uur lang onttaarde het schieten in roffelvuur, dat tegen het vallen van de avond geleidelijk verminderde en eindelijk ophield.

12 december 1916

Men meldt ons van de Zeeuws-Belgische grens:

Sedert een tiental dagen hoort men hier onophoudelijk de donder van het geschut aan het westelijk front. Het schieten, dat veelal op roffelvuur gelijk, houdt dag en nacht aan.

Gisterochtend bewogen zich boven de Belgische kust vliegtuigen, die hevig werden beschoten.

13 december 1916

Londen, 12 december. Officieel: In de afgelopen nacht hebben wij ten zuiden van Ieper geslaagde mijnoperaties uitgevoerd.

Londen, 12 december. Het Belgische stoomschip (naam ontbreekt) dat eerst als in de grond geboord was vermeld, is de haven van Falmouth binnengesleept. Het staat vol water. De duikboot had het in beschadigde toestand laten drijven.

14 december 1916

Londen, 13 december. Officieel avondbericht: wij hebben vijandelijke schansen bij Nieuwkapelle en Ieper gebombardeerd.

16 december 1916

Berlijn, 16 december. Officieel: Legergroep hertog Albert van Wurtemberg: In de boeg van Ieper en Wijtschate nam de artilleriestrijd tijdelijk tot grote kracht toe. Onze aanvalstroepen drongen ten zuidoosten van Zillebeke tot in de tweede Engelse linie waarvan de bezetting gevlucht was.

17 december 1916

Uit Zeeuws-Vlaanderen meldt men ons, dat het schieten, hetgeen een van onze lezers hier heeft gehoord, ongetwijfeld was van het westelijke front. Gedurende de laatste dagen en nachten is er ontzettend geschoten, vooral vrijdagavond om ongeveer 11 uur. Toen waren de slagen zo heftig, dat alles stond te trillen. Ook vanochtend werd er nog hevig geschoten. Tegen de middag begon het wat te verminderen. Boven België waren weer vliegers te zien.

18 december 1916

Londen, 18 december. Officieel bericht van Haig: Met handgranaten werden gisteren ten zuidwesten van Wijtschate een machinegeweerstelling en schuilplaatsen vernield. Wij drongen ook vijandelijke loopgraven te Camouflet ten oosten van Ieper binnen en lieten die in de lucht vliegen.

19 december 1916

Het wekelijkse communiqué over de krijgsverrichtingen aan het Belgische front van 10 tot 16 december luidt.

In het begin der afgelopen week is het wederzijds artillerievuur en het vuur van het loopgraafgeschut in hevigheid toegenomen. Dat leidde tot een voortdurend gevecht, gedurende hetwelk de Belgische batterijen zware schade hebben toegebracht aan de Duitse verdedigingswerken.

Ten einde van het verkregen resultaat partij te trekken, hebben Belgische batterijen van elk kaliber geslaagd vernielingsvuur gericht op de vijandelijke verdedigingswerken in de omstreken van Diksmuide.

Wij hebben vastgesteld dat het vuren doel trof in de vakken van Het Sas en Steenstrate.

Geweer- en machinegeweevuur is elke nacht gewisseld, vooral in de omstreken van Steenstrate.

Duitse patrouilles trachtten de Belgische vooruitgeschoven posten van Oud-Stuivekenskerke en het Veerhuis te naderen, doch werden door geweervuur en handgranaten gemakkelijk afgeslagen.

Het slechte weer en de mist hebben de bedrijvigheid van onze vliegers haast geheel verhinderd.

20 december 1916

Londen 19 december. Officieel avondbericht: De vijand schoot bezuiden Ieper een floddermijn af zonder aan onze loopgraven nadeel toe te brengen.

21 december 1916

Londen, 20 december. Officieel avondbericht: Het vijandelijk geschut was druk in de weer in de buurt van Ieper. Wij antwoordden krachtig.

23 december 1916

Londen, 22 december. Officieel avondbericht. In de streek van Ieper en van Mesen zwaar geschutvuur over en weer.

Berlijn, 23 december. Officieel. Front prins Albrecht van Wurtemberg. In de boog van Wijtschate en Ieper bereikte gisteren de artilleriestrijd een grote kracht. Ten zuidoosten van Ieper vielen Engelse afdelingen aan. Ze werden door vuur, op één plaats in een gevecht op korte afstand, teruggedreven.

Ten zuiden van Boezinge drongen verscheidene patrouilles vijandelijke loopgraven binnen en brachten gevangenen en machinegeweren en andere buit terug.

De Duitsers hebben dinsdagmiddag door België verscheidene treinen cavalerie naar het westelijk front gebracht. Het treinverkeer in België is voor burgers voor vier dagen geschorst. Er heerst een grote actie onder de bezetting.

Uit Roermond meldt men ons:

Aan de grens nabij Hamont werd donderdagavond een vreselijke ontploffing, komende uit zuidelijke richting, gehoord. Volgens mededeling der Duitse grenswacht is door Duitse artillerie bij Poperinge een Engels munitiedepot opgeblazen.

26 december 1916

Berlijn, 24 december. Officieel. Aan weerszijden van Wieltje, in de bocht bij Ieper, hebben Engelse afdelingen, na sterke vuurvoorbereiding, in de vroege morgenuren onze stellingen aangevallen. Ze zijn teruggeslagen.

Berlijn, 25 december. Officieel. Bij Wijtschate tijdelijk krachtiger artilleriegevecht.

Londen, 24 december. Officieel avondbericht. Vannacht zijn in de streek van Ieper over en weer overvallen gedaan, waarbij de vijand aanzienlijke verliezen heeft geleden.

Voor de Belgische soldaten.

Havre, 25 december. Bij gelegenheid van het kerstfeest hebben de koning en de koningin der Belgen aan elk der soldaten te velde een leren portefeuille geschonken. Tweeduizend protestantse soldaten hebben elk van geloofsgenoten in Amerika een geschenk gekregen ter waarde van een dollar.

27 december 1916

Londen, 26 december. Officieel bericht van hedenavond: Wij zijn bij Ploegsteert de vijandelijke loopgraven binnengedrongen en hebben daar de vijand verliezen toegebracht.

28 december 1916

Verdedigingswerken aan de Belgisch-Nederlandse grens.

Wolff seint ons uit Keulen:

De Kölnische Zeitung schrijft: Er is in de Nederlandse pers ongerustheid betoond naar aanleiding van de veronderstelling, dat de verdedigingswerken, die de Duitsers aan de Belgisch-Nederlandse grens hebben aangelegd, een aanwijzing zouden zijn voor aanvalsplannen van Duitsland op Nederland. Die verdedigingswerken zijn echter niets anders dan door de Duitse legerleidingen genomen voorzorgsmaatregelen, ter eventuele verdediging van het eigen grondgebied.

Weliswaar zijn de Nederlanders mans genoeg om hun land te verdedigen, indien de Engelsen zouden trachten hun neutraliteit te schenden; maar het voorbeeld van Griekenland geeft iedere verstandige regering te denken.

Zover zal het met Nederland zeker niet komen; maar mocht Engeland trachten, door Nederland naar Duitsland door te dringen, dan moet de Duitse legerleiding daartegen gewapend zijn.

De Nederlanders behoren in deze loopgraven aan hun grenzen niets anders te zien dan een zichtbare aanwijzing ervoor, dat de geweldenarij van Engeland voor geen schending van het volkenrecht terugdeinst, en dat het enkel met geweld kan worden tegengegaan.

Ook de Nederlanders moeten ten allen tijde gewapend zijn en moeten elk ogenblik gereed zijn om hun bodem te verdedigen tegen de tirannie van de overkant van het Kanaal.

Londen, 27 december. Officieel avondbericht: Wij beschoten met goede uitslag verdedigingswerken ten westen van Mesen.

Berlijn, 27 december. Officieel: In de bocht bij Ieper zijn gistermiddag bij goed zicht hevige vuurgevechten geleverd, die 's avonds, toen het begon te regenen, weer verflauwden.

Een correspondent van De Tijd in België schrijft:

Ofschoon de officiële legerberichten er weinig melding van maken, kruisen de jongste tijd herhaaldelijk Engelse vliegtuigen langs de Belgische kust. Zij laten niet altijd bommen vallen en schijnen meer op verkenning uit.

Van hun kant blijven de Duitsers de verdedigingswerken in de duinen en de daarachter gelegen stellingen geregeld versterken. Nieuwe bezettingstroepen zijn aangekomen en overal wordt nieuwe artillerie in stelling gebracht. Opmerkelijk is ook het groot aantal kanonniers, thans in de buurt van Knokke en Zeebrugge gelegerd en meest behorend tot de marine.

Uit gesprekken en zekere tekenen is mij gebleken, dat de Duitsers vroeg of laat een poging tot landing van Engelse troepen aan de Belgische kust verwachten. Ik vraag mij af of het terug opvatten van een dergelijk plan, dat reeds voorheen in Engelse maritieme kringen schijnt te hebben bestaan, maar dat nooit werd uitgevoerd, moet worden geweten aan de jongste regeringsverandering in Engeland, immers bedoeld om de oorlog krachtiger dan ooit voort te zetten.

Berlijn, 28 december. Officieel: Sommige vakken van het front in Vlaanderen stonden af en toe onder sterk vuur.

29 december 1916

Men meldt ons van de Zeeuws-Belgische grens:

Woensdag was het bij uitstek helder weer en zonder wind. Even voor 12 uur werd onze aandacht getrokken door hevige ontploffingen in de lucht en zagen wij overal de kleine rookwolkjes der springende granaten. Hiertussen zag men een kleine zwarte stip, die een vliegmaschine bleek te zijn. Er waren zo vier of vijf vliegtuigen te zien. Ze werden hevig onder vuur genomen door de verschillende batterijen of afweerkanonnen; het was een ware wedstrijd, in een minimum van tijd was de lucht bezaaid met de kleine rookpluimen der springende projectielen, hetgeen een mooi gezicht opleverde. De vliegers, welke op grote hoogte vlogen, kwamen langs de kust gevlogen en konden zodoende van achteren, van voren en van opzij beschoten worden. Zeker werden er in de tijd van een half uur meer dan 500 schoten gelost. Nadat de vliegers langs en boven de stellingen der Duitse bezettingstroepen gevlogen hadden, scheen voor de haven van Zeebrugge een der toestellen in zee te storten; ook zag men enige Duitse oorlogsschepen buiten de haven komen. De overige vliegers zag men langs de kust weer terugkeren in de richting van Ieper.

31 december 1916

Men meldt ons van de Zeeuws-Vlaamse grens:

Van 2 tot 3 uur gistermiddag werd zwaar kanongebulder uit zuidwestelijke richting gehoord. Vermoedelijk werd Zeebrugge van uit zee gebombardeerd. Vanuit Vlissingen was niets zichtbaar.